

Zondag 24 februari 2019

7^e zondag door het jaar

Lezingen: 1 Samuël 26: 2.7-9.12-13.22-23, Psalm 103 (in de vertaling van Huub Oosterhuis),
Evangelielezing: Lucas 6: 27-38

Inleiding tot de lezingen

De eerste lezing uit 1 Samuël vertelt een gebeurtenis uit de nadagen van koning Saul. Zijn opvolger David is al tot koning gezalft. Saul staat David naar het leven. David krijgt de kans om Saul te doden, maar hij doet dat niet.

Wellicht koos de kerk deze lezing bij het evangelie dat vandaag wordt voorgelezen, omdat het daarin gaat over het liefhebben van je vijand. Dat evangeliefragment komt uit de zogenaamde 'Veldrede' van Jezus. Lucas situeert Jezus in het open veld, tussen de mensen. Dezelfde thema's vinden we bij Matteüs in de zogenaamde 'Bergrede'.

Op een berg ... of in het veld: de evangelisten geven hier een samenvatting van alles wat zij zich herinneren van Jezus' prediking.

De tweede lezing is een vertaling van psalm 103: een lofzang op Gods liefde voor ons, kwetsbare mensen.

Overweging

Jezus geeft hier, zoals het een Rabbi betaamt, uitleg bij een zin uit een van de boeken van Mozes: Leviticus 19:18 – waar staat: 'Gij zult uw naaste liefhebben als uzelf'. Het geloof van Jezus staat niet los van Mozes en de Profeten; voor hem zijn zij steun en richtsnoer bij het zoeken naar een goede, menswaardige manier van leven, te midden van alles wat mensen meemaken. Jezus spreekt woorden voor onderweg, hij verkondigt geen versteende leer voor eeuwig en altijd. Hij stond midden in het leven van zijn tijd, hij kende de omstandigheden van zijn volk. In die dagen was de letterlijke vijand de Romeinse bezetter die mensen onderdrukte en hoge belastingen oplegde. In die situatie zegt Jezus dat je je vijand moet beminnen, - en: 'Als iemand u op de ene wang slaat – keer hem ook de andere toe'.

Wie wel eens in het gezicht geslagen is – weet hoe vernederend dat is. 'De andere wang toekeren' kan een vorm van protest zijn. Niet terugslaan, niet weglopen, - dat creëert ongemak, - het laat zien dat je sterk bent, niet bang. Dat kan ruimte maken, even pas-op-de-plaats, hoop op verandering. Zoiets doet de Palestijn in onze tijd die op het stukje land van zijn familie dat nog niet bezet is – een bord plaatst met de tekst: 'We refuse to be enemies', wij weigeren vijanden te zijn!

Ook Jezus' woorden nodigen uit om jezelf buiten de vanzelfsprekende situatie van vijandschap te plaatsen. Dat vraagt moed. Moedig is niet iemand die alles durft, - moedig is iemand die haar of zijn angsten niet uit de weg gaat, - die ongemak kan uithouden en durft te creëren – en die dwaas genoeg is om te geloven in verandering. (Janneke Stegeman, Heb je Hem weer; Van Gennep, Amsterdam 2017; blz. 99)

Die kant stuurt Jezus ons op vandaag: geloven in verandering, vicieuze cirkels van geweld doorbreken, - je eigen situatie verkennen, - en je gezonde verstand gebruiken.

Je afvragen: denken we niet te gemakkelijk over het gebod van de naastenliefde – zonder rekening te houden met ongelijke machtsverhoudingen? Wie heeft er belang bij geweld? Wie heeft belang bij de status quo? Op wereldniveau, maar ook in onze relaties. Van wie is de hand die slaat? En wie krijgt de klappen? Wie begon de oorlog? Wie gaat gebukt onder misbruik en geweld? Wie is de vijand? Wie is de gevangene?

Vaak houden mensen elkaár gevangen, zonder te beseffen wat zij elkaar aandoen, omdat de macht van de sterke en de macht van de zwakke elkaar gijzelen.

Voor er gesproken kan worden over vergeven – moeten daders zich van veel bewust worden; slachtoffers trouwens ook: wie te snel vergeeft – blijft gevangen. Wie te snel de andere wang toekeert – is nog niet vrij. Wanneer is een mens vrij? Wat is vrijheid eigenlijk? Zoekend naar de oorsprong van het woord ‘vrijheid’ ontdekte Marjolijn van Heemstra (Trouw; Januari 2019) dat het komt van een oud Germaans woord, Freya, dat ‘lief’ of ‘dierbaar’ betekent.

In onze tijd denken we bij ‘vrijheid’ vaak aan onafhankelijk en ongebonden zijn – en niet zozeer aan liefde. ‘Maar met de ontdekking dat vrijheid aan liefde ontsprong, is het of er een luik openspringt in de taal. Onvoorziene ruimte in dat afgesloten woord. Als vrijheid en liefde één zijn – zou je kunnen zeggen: “Wie ik vrij maak heb ik lief”’. (MvH)

‘Spreekt vrij en gij zult vrijgesproken worden’ zegt Jezus. In de kern gaat vrijheid dus om geven. Vrijheid kun je niet nemen! Om vrij te worden heb je een ander nodig. Ik kan iemand bevrijden door hem of haar als dierbaar te beschouwen. ‘Echte vrijheid kan, als liefde, tussen mensen bestaan, - ze vereist gelijkwaardigheid, omdat het liefde is. Wie ik liefheb maak ik vrij’. (MvH)

Over déze liefde spreekt de tweede lezing: in psalm 103 horen we ‘dat duren zal de liefde van God’. Hier gaat het over diezelfde, vrijmakende liefde – die altijd mogelijk is, maar die vaak wordt doodgedrukt.

Vrijspreken – niet (ver-) oordelen – royaal geven; ‘de maat die gij gebruikt zal men ook voor u gebruiken’. Struikelteksten in een wereld als de onze, - een wereld waarin zoveel ongelijkheid bestaat, een wereld waarin de tegenstellingen groot zijn, de kloven diep. Van Martin Luther King zijn de woorden: ‘We mogen er nooit op uit zijn de vijand te verslaan of te vernederen. (...) Ieder woord, iedere daad moet bijdragen aan een betere verstandhouding met de vijand’. Elkaar vernederen is gevaarlijk en mensonterend. Denk maar aan de gevolgen van het vernederende vredesverdrag van Versailles uit 1918, waardoor Hitler de ruimte kreeg.

Wie een conflict te boven wil komen moet niet willen winnen. We zullen elkaar tegemoet moeten komen: niet op een ander áfgaan, maar op de ander íngaen. In ons persoonlijk leven, maar ook op wereldniveau: wat zou het lucht geven als machthebbers niet zo op hun strepen bleven staan, elkaar niet alles wilden vergelden; wanneer men toegeeflijker leerde zijn. Wat zou het fijn zijn als mensen die elkaar niet begrijpen – de strijdbijl eens een poosje in de kast legden.

‘Als iemand wegneemt wat u toebehoort, eis het niet terug’, zegt Jezus. Al deze woorden zijn een rabbijnse manier om ons duidelijk te maken, dat we van blikrichting moeten veranderen, - om zicht te kunnen krijgen op ándere kanten van onze medemensen en van onszelf; zicht op machtsverhoudingen, op belangen en angsten, op wat mensen elkaar aandoen, maar ook op wat mensen voor elkaar betekenen; zicht op het menselijk verlangen naar geborgenheid dat leeft in ieder mens; zicht op ieders verlangen om gezien en gehoord te mogen worden. Kortom: oog krijgen voor het feit dat goed en kwaad, liefde en onverschilligheid, kracht en zwakheid door elkaar heen lopen in een mensenleven. Misschien lijkt je vijand meer op jou dan je denkt.

Er is een verhaal dat een Cherokee-Indiaan aan zijn kleinkind vertelde; over twee wolven die in ieder mens strijden: de ene is slecht, kwaad, jaloers, hebzuchtig, arrogant en heeft zelfmedelijden, is wrevelig, heeft valse trots, voelt zich superieur en inferieur tegelijk; hij liegt en heeft een groot ego. De andere wolf is goedaardig en welwillend, straalt vrede uit, liefde, hoop, nederigheid en zachtaardigheid, - is vriendelijk en behulpzaam, empathisch, genereus en rechtschapen. De kleinzoon vraagt welke wolf wint. De grootvader antwoordt: ‘Die jij te eten geeft, jongen. Het gaat erom welke wolf je de meeste aandacht geeft. Als je aandacht geeft aan destructieve krachten, zoals angst en haat, dan zullen die toenemen. Geef je aandacht aan wat goed gaat, aan de creatieve en constructieve krachten, - dan zullen die, doordat ze in het licht worden gezet, krachtiger worden: want wat aandacht krijgt – groeit, maar wat geen aandacht krijgt – broeit.’ (Dit verhaal staat in: Christien Brinkgreve; Het Raadsel van goed en kwaad; Atlas Contact, A’dam/Antw. 2018; blz. 138)

Dit verhaal past bij het evangelie van vandaag. In geen enkel mens leeft alleen goedheid. En geen enkel mens is alleen vijand. In ieder van ons woelen tegenstrijdigheden. Vaak weten we niet waar een ander mee vecht; vaak zijn we ons niet eens bewust van wat er in ons zelf gebeurt. Dit vraagt eerbied voor elkaar en voor onszelf, - ruimte, maar ook aandacht. We zijn met elkaar verbonden, we zijn van elkaar afhankelijk. Het ideaal dat in ónze samenleving heerst – van de autonome mens die alles zelf wel kan uitzoeken – lijkt me niet leefbaar op den duur. Soms heeft de ene mens een warmere jas nodig dan de ander. ‘Oordeelt niet’ – maar zorg voor die jas! Wat weten we echt van elkaars geschiedenis? Van elkaars levensweg? *‘Ken je mij- wie ken je dan? Weet jij mij beter dan ik?’*

‘Heb je vijand lief’. Soms is een mens zijn eigen vijand. Pas als mensen hun eigen blinde vlekken kennen en aanvaarden – kunnen zij bevriend raken met zichzelf, en dan pas kunnen zij echt meeleven met anderen. Kortom: dit alles, dit evangelie, moest ons maar bescheiden maken en zacht voor elkaar en onszelf. Jezus’ woorden willen ons ONT-WAPENEN, opdat wij in ons leven ruimte kunnen maken voor elkaar, in klein verband, maar zeker ook op het niveau van de samenleving, - waarin een gevecht gaande is tussen vitale en destructieve krachten: daar staat het welzijn van veel mensen op het spel! Onze wereld is op een gevaarlijke wijze gepolariseerd. De oorzaak van veel wapengekletter is meestal: hebzucht, machtsmisbruik, egocentrisme, racisme, seksisme, vreemdelingenhaat ... en nog veel meer ellende. Jezus’ woorden nodigen uit tot ‘ommekeer’, dat noemden we ooit: ‘bekering’. Hopelijk groeit op allerlei niveaus de wil tot luisteren – voordat we elkaar op wangen gaan slaan. Hopelijk gaan mensen andere eigenschappen dan afgunst en angst in zichzelf ontdekken, - namelijk: het vermogen om te vergeven en handen naar elkaar uit te steken, onrechtvaardige machtsverhoudingen te veranderen.

Om vrijheid en gerechtigheid te beleven – zullen we toch echt het geloof in de liefde niet moeten verliezen, de liefde waardoor zelfs tegenstanders oog kunnen krijgen voor elkaar – ook al begrijpen ze elkaar niet altijd.

*Dat is onzin
zegt het verstand
Het is wat het is
zegt de liefde*

*Het is ongeluk
zegt de berekening
Het is alleen maar
verdriet
zegt de angst
Het is uitzichtloos
zegt het
inzicht
Het is wat het is
zegt de liefde*

*Het is belachelijk
zegt de trots
Het is lichtzinnigheid
zegt de voorzichtigheid
Het is onmogelijk
zegt de
ervaring
Het is wat het is
zegt de liefde.*

(Wat het is; Erich Fried, vertaling Remco Campert)
(in: Wat ik van mijn moeder leerde; samenstelling Manon Duintjer; Ambo Anthos ,
Amsterdam 2019; blz 151)

We zijn vaak een leven lang bezig met zoeken naar die liefde. Steeds weer vallen – steeds weer opstaan. Tot we na veel lijden ontdekken – dat die liefde allang op ons wachtte: ‘veel te laat heb ik jou lief gekregen – schoonheid wat ben je oud, wat ben je nieuw’- dat zingen we soms.

Over die liefde zingt ook psalm 103, - over dát beminnen spreekt Jezus vandaag, over liefde die je niet hoeft te verdienen, - over liefde die er ‘zomaar’ is.

AMEN

Joke Mourits-van Assendelft

Eerste lezing: 1 Samuël 26: 2.7-9.12-13.22-23

In die dagen begaf Saul zich met drieduizend uitgelezen Israëlieten op weg naar de woestijn van Zif om David daar te zoeken. David en Abisai kwamen in de nacht bij het leger aan en daar lag Saul in het wagenkamp te slapen. Zijn lans stond bij zijn hoofdeinde in de grond gestoken. Abner en zijn mannen lagen in een kring om hem heen. Toen zei Abisai tot David: 'Nu levert God uw vijand aan u over. Laat mij hem met zijn eigen lans aan de grond priemen! Eén stoot en hij is er geweest!' Maar David zei tot Abisai: 'Neen, dood hem niet! Wie slaat ongestraft de hand aan de gezalfde van de Heer?' David nam toen de lans en de waterkruik weg van het hoofdeinde van Saul en zij trokken zich terug. Niemand zag het, niemand merkte iets, niemand werd wakker; iedereen sliep door, want de Heer had hen in een diepe slaap gedompeld. Toen David aan de overkant gekomen was, ging hij ver weg op een berg staan, zodat er een grote afstand tussen hen was. Hij riep Saul en zei: 'Koning, hier is uw lans, laat een van uw mannen hem maar komen halen. De Heer zal ieders rechtschapenheid en trouw vergelden, de Heer had u vandaag aan mij overgeleverd, maar ik heb de hand niet willen slaan aan zijn gezalfde.'

Tweede lezing: Psalm 103 (in de vertaling van Huub Oosterhuis)

Duren zal de liefde van God
voor allen die zijn woord aanvaarden
en het volbrengen.

Hij roept mij weg uit het graf.
Mijn jeugd herleeft als een arend.
Alle verdrukten doet Hij recht,
oprijzende liefde.

Hij kent ons. Hij vergeet niet
dat wij zijn: stof van de aarde.
Zonsopgang is Hij, vergeving
wijd als het westen en oosten.

Mensen hun dagen als gras,
bloemen in open veld,
de wind waait, ze zijn verdwenen,
wie weet waar ze hebben gestaan.

Duren zal de liefde van God
voor allen die zijn woord aanvaarden
en het volbrengen.

Evangelielezing: Lucas 6: 27-38

In die tijd zei Jezus tot zijn leerlingen: 'Tot u die naar mij luistert zeg ik: Bemint uw vijanden, doet wel aan die u haten, zegent hen die u vervloeken en bidt voor hen die u mishandelen. Als iemand u op de ene wang slaat keer hem ook de ander toe; en als iemand uw bovenkleed van u afneemt belet hem niet ook uw onderkleed te nemen. Geef aan ieder die u iets vraagt, en als iemand wegneemt wat u toebehoort eis het niet terug. Zoals gij wilt dat de mensen u behandelen, moet gij ook hen behandelen. Als gij bemint wie u beminnen, wat voor recht op dank hebt ge dan? Ook zondaars beminnen wie hen liefhebben. Als gij weldoet aan wie u weldaden bewijzen, wat voor recht op dank hebt ge dan? Dat doen de zondaars ook. Als gij leent aan hen van wie ge hoopt terug te krijgen, wat voor recht op dank hebt ge dan? Ook de zondaars lenen aan zondaars met de bedoeling evenveel terug te krijgen. Neen, bemint uw vijanden, doet goed en leen uit zonder er op te rekenen iets terug te krijgen. Dan zal uw loon groot zijn, dan zult ge kinderen zijn van de Allerhoogste, die immers ook goed is voor de ondankbaren en slechten. Wees barmhartig zoals uw Vader barmhartig is. Oordeelt niet, dan zult ge niet geoordeeld worden. Veroordeelt niet, dan zult ge niet veroordeeld worden. Speekt vrij en gij zult vrijgesproken worden. Geeft en u zal gegeven worden: een goede, gestampde, geschudde en overlopende maat zal men u in de schoot storten. De maat die gij gebruikt zal men ook voor u gebruiken'.